

OTAKAR MÁČEL

↑ Otakar Máčel v Javorníku v r. 1973;
foto Jan Souček; archiv NÚLK, Strážnice.

Otakar Máčel (25. 8. 1920 Brno – 24. 6. 1997 tamtéž)

Narodil se v Brně, kde vystudoval na reálném gymnáziu a po maturitě v r. 1939 absolvoval dvouletý abiturientský kurs při Vyšší průmyslové škole. Zároveň se věnoval soukromému studiu malby u Františka Kalába, které ukončilo Kalábovo zatčení v roce 1941. V letech 1942–45 byl totálně nasazen v Německu. Po skončení války v letech 1945–49 studoval architekturu a pozemní stavitelství na Vysoké škole technické Dr. Edvarda Beneše v Brně. Po studiích byl zaměstnán jako vedoucí návrhového oddělení družstva Lidového umeleckého přemyslu v Bratislavě a poté v letech 1950–1952 jako asistent na katedře dějin architektury brněnské techniky. V roce 1953 přešel do Ústavu územního plánování, od r. 1954 brněnské expozitury VÚVA v Praze. Práce ve VÚVA byla velmi plodným obdobím jeho života, což dokládá řada studií zaměřených na problematiku urbanistické struktury vesnice a venkovské architektury. Od r. 1968 do svého odchodu do důchodu pak působil v KSSPPOP v Brně, nejprve jako specialista na lidovou architekturu a vesnici, později jako odborný pracovník v oddělení brněnské aglomerace. Na konci šedesátých let ho vedení tehdejšího Ústavu lidové kultury vyzvalo, aby se ujal architektonické koncepce připravovaného Muzea vesnice jihovýchodní Moravy ve Strážnici, jemuž se pak věnoval více než dvacet let. Na přelomu 60. a 70. let vznikl i nerealizovaný projekt muzea lidových staveb v areálu hradu Veveří a architektonická koncepce a návrh expozice Souboru staveb lidové architektury v Příkazích. Zasloužil se i o zpřístupnění památek lidové architektury in situ (např. Topolná čp. 90 a 93). Osobně se ujal nadsklepního domu čp. 145 v Pavlově, který se pro něj a jeho rodinu stal druhým domovem a místem setkávání s kolegy a přáteli. Jako architekt se zaměřil na interiér a účast v soutěžích. Blízkého spolupracovníka přitom našel ve své druhé ženě Emmy (1921–2012), rozené van den Broecke, bytové architektce, s níž se oženil v roce 1949.

Ve Svazu architektů, jehož byl členem v letech 1949–1969, založil sekci interiéru. Své odborné zkušenosti a jazykové znalosti uplatnil i na mezinárodním poli. Stal se členem komitétu ICOMOS pro vernakulární architekturu CIAV, členem asociace muzeí v přírodě AEOM a později i DoCoMoMo.

Jeho badatelský zájem o tradiční lidovou architekturu a vesnici se soustředil mimo Moravu i na jižní Čechy a zanedbávanou oblast poněmčeného území Hřebečska. Neodmyslitelnou součástí jeho života byla tvorba malířská i fotografická, kterou prezentoval na řadě výstav. Jeho výtvarné zaměření se ostatně projevuje i na charakteristických rozvinutých pohledech, z nichž velká část pochází již z období jeho působení ve VÚVA.

↓ Otakar Máčel: Pavlov, rozvinutý pohled na nadsklepní domy, lisovny a sklepy, 1968.

Jména Otakara Máčela a Jaroslava Vajdiše se často připomínají společně. Není to náhoda, důvodů je celá řada. Dva vrstevníci, oba narození v roce 1920, patřili ke generaci poznamenané válkou. Po ní se sešli při studiu na fakultě architektury a pozemního stavitelství Vysoké školy technické Dr. Edvarda Beneše (dnešním VUT) v Brně. Mezi jejich profesory patřil i Antonín Kurial, kterého vedle Bohuslava Fuchse či Bedřicha Rozehnal, byt s kritickými výhradami, zmiňuje ve vzpomínkách Jaroslav Vajdiš. Ne náhodou se zřejmě v tomto období objevují první Vajdišovy kresby lidové architektury. Otakar Máčel jako student pro Kurialův archiv dokumentoval polorozbořený dům býv. čp. 49 v Pavlově, lokalitě, které pak už zůstal věrný po zbytek života. Oba si uchovali i zájem o téma lidové architektury a vesnice. Zřejmě i potřeba izolovat se od podmínek, v nichž se ocitli architekti a architektura po roce 1948, je oba přivedla do Výzkumného ústavu výstavby a architektury (VÚVA), kde měli možnost věnovat se tématu vesnice a venkovských staveb. Ze systematických průzkumů a dokumentace z tohoto období vzniklo jejich nejznámější a zároveň společné dílo – monografie Slovácko: architektonický vývoj vesnice, vydaná v roce 1958. V následujících letech – i po odchodu Jaroslava Vajdiše do Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů (SÚRPMO) a později i Otakara Máčela do Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody (KSSPPOP) v Brně – se pak setkávali na společných projektech, dokumentačních a koncepčních pracích pro připravovaná chráněná území (vesnické rezervace a zóny) a muzea v přírodě.

Oba měli i nemalé umělecké vlohy a po celý život se věnovali výtvarné tvorbě. I když fotografická tvorba Jaroslava Vajdiše je patrně známější, byl vynikajícím fotografem i Otakar Máčel, z jehož tvorby se větší pozornosti těší malba. Výtvarný svět Otakara Máčela je díky jeho malířskému nadání mnohem barevnější. Jaroslav Vajdiš nejenže fotografoval takřka výlučně na černobílý materiál, i v jeho grafických pracích je barva na okraji. Bylo to dáno i jeho omezenou schopností barevného vidění.

Výtvarné i dokumentační práce, průzkumy a projekty obou architektů jsou dnes uloženy v archivech různých institucí, v nichž jsou evidovány a zachovány s větší či menší pečlivostí. Z nich uvádíme: Moravské zemské muzeum, Brno (JV fotografie, OM dokumentace lidové architektury – nedohledáno), Moravská galerie Brno (OM fotografie ze souboru Mizející Brno a negativy), Národní památkový ústav – generální ředitelství (JV negativy – kompletní osobní archiv – a část průzkumů z archivu SÚRPMO), – ÚOP Brno a další územní pracoviště NPÚ (JV fotodokumentace a zaměření pro evidenci památek, evidenční listy ÚSKP, SHP a zaměření; OM rozvinuté návesní a uliční pohledy a zaměření, fotodokumentace, evidenční listy ÚSKP, dokumenty pro přípravu rezervačních souborů, zaměření památek), Národní ústav lidové kultury ve Strážnici (JV fotodokumentace; OM rozvinuté návesní a uliční pohledy, fotodokumentace; JV/OM elaboráty pro Muzeum jihovýchodní Moravy). Větší soubor fotografií a kreseb z pozůstalosti Jaroslava Vajdiše je uložen u Jiřího Škabrady, z pozůstalosti Otakara Máčela je pak v držení rodiny.

JAROSLAV VAJDIŠ

↑ Jaroslav Vajdiš v roce 1970;
foto František Kašička.

Jaroslav Vajdiš (27. 2. 1920 Přílepy – 16. 9. 2006 Praha)

Narodil se v Přílepech u Holešova. Vyrůstal v Hodoníně, kam se rodina odstěhovala v roce 1921. Zde vystudoval reálku. Po maturitě a uzavření vysokých škol v roce 1939 prošel různými zaměstnáními, mezi nimi i půl roku na arcibiskupské pile v Ostravici. Od roku 1941 pracoval jako technik u meliorační firmy v Pohořelících. Po válce absolvoval osm semestrů na fakultě architektury Vysoké školy technické dr. E. Beneše v Brně, kde sice v červnu 1947 úspěšně složil první státní zkoušky, avšak jeho studium ukončily prověrky v roce 1949. Následovalo zaměstnání v Ústavu architektury a územního plánování (ÚAÚP), připojeného v r. 1954 do Výzkumného ústavu výstavby a architektury. V roce 1957 přešel do Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů, kde začal pracovat na průzkumech a dokumentaci památkového jádra Prahy. Z akcí, na nichž se v tomto období podílel, si cenil zaměření kláštera v Předklášteří u Tišnova. Postupně se mu podařilo získat vlastní skupinu pro výzkum a dokumentaci lidové architektury, obor, který začal sledovat na fakultě architektury a jemuž se pak věnoval i v ÚAÚP a VÚVA. V atelieru lidové architektury, který pak vedl až do svého odchodu do důchodu, vzniklo množství dokumentace a průzkumů od inventarizačních po stavebněhistorické. Vytvořil stovky lapidárně jednoduchých zaměření v měřítku 1:100 a desítky propracovaných zaměření, jejichž charakteristický rukopis je i výtvarně pozoruhodný a nezaměnitelný.

S oblastí dokumentace a stavebně historických průzkumů lidové architektury je spjata celá jeho odborná dráha. Publikačně zúročil především svou badatelskou činnost na Slovácku, v Pomoraví a Podyjí, na Valašsku, Šumpersku a Vysočině. Se Zdeňkem Mišurcem a Zdeňkem Zastávkou se podílel na modelu klasifikace lidových staveb, který byl na počátku počítačového zpracování dat o těchto objektech, a to, i když se s počítačem sám nikdy pracovat nenaučil.

Významnou složku Vajdišova díla představuje jeho tvorba výtvarná. Věnoval se kresbě a okrajově i malbě, ceněno je ale především jeho dílo fotografické, v němž se vedle lidové architektury a vesnice zaměřil na krajinu, přírodní detaily a v němž nechybí ani lidé a zvířata. Teoretickou průpravu získal v Českém klubu fotografů amatérů (ČKFA) v Brně. Po příchodu do Prahy v r. 1949 byl i členem jeho celostátního výboru. Jeho fotografie byly prezentovány na řadě domácích i zahraničních výstav. Významná pro něj podle jeho vlastních vzpomínek byla účast na realizaci výstavy Architektura v českém národním dědictví.

↓ Jaroslav Vajdiš: Vitějovice, rychta čp. 15, zaměření před demolicí: podélný řez, 1972.

